ЦЕНТРАЛЬНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

НАУКОЮ ПЕРЕМОЖЕМО!

THE CENTRAL RESEARCH INSTITUTE OF THE ARMED FORCES OF UKRANE

ТЕОРІЯ (ОСНОВИ) РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ЇХНІХ СПРОМОЖНОСТЕЙ

Силабус навчальної дисципліни

Реквізити навчальної дисципліни	
Рівень вищої освіти	*Третій (освітньо-науковой)*
Галузь знань	*К Безпека та оборона*
Спеціальність	*К5 Військове управління (за видами збройних сил)*
Освітньо-наукова програма	*Військове управління (за видами збройних сил)*
Статус дисципліни	*Вибіркова*
Форма навчання	*Очна (денна), заочна*
Рік підготовки, семестр	*1 рік, 3 семестри*
Обсяг дисципліни	*3 кредити ЄКТС/90 год (лекційні заняття – 12 год., семінарські заняття – 12 год., практичні заняття – 4 год., залік – 2 год., СР – 60 год.)*
Семестровий контроль/ контрольні заходи	*Залік*
Мова викладання	*Українська*
Інформація про керівника курсу / викладачів	*доктор військових наук, професор* ***Микола Миколайович Дєнєжкін, denejkin07@ukr.net***

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Теорія розвитку Збройних Сил України – це галузь воєнної науки, що досліджує закономірності, принципи, методи та механізми створення, нарощування, підтримання й трансформації здатності Збройних Сил України гарантованого виконання покладених завдань за визначених ресурсних обмежень та умов операційного середовища.

Предметом вивчення навчальної дисципліни “Теорія (основи) розвитку Збройних Сил України та їхніх спроможностей” є сукупність теоретичних положень, науково-методичних підходів і практичних механізмів розвитку Збройних Сил України та їхніх спроможностей для забезпечення готовності військ (сил) до виконання визначених завдань.

Мета викладання навчальної дисципліни “Теорія (основи) розвитку Збройних Сил України та їхніх спроможностей” є формування і розвиток у здобувача вищої освіти навичок і практики використання інструментів управління та методів наукових досліджень питань планування підготовки оборони держави та оцінювання результатів їх застосування за призначенням.

Відповідно до освітньо-наукової програми (далі – ОНП) після вивчення навчальної дисципліни здобувач має набути наступних **компетентностей**:

здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

здатність розв’язувати комплексні проблеми військового управління на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.;

здатність до розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій щодо здійснення та вдосконалення військового управління.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни студенти мають продемонструвати **програмні результати навчання** у відповідності до матриці забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами конкретної освітньо-наукової програми, таким як:

мати передові концептуальні та методологічні знання, дослідницькі навички в сфері військового управління (за видами збройних сил), інших військових формувань і правоохоронних органів і на межі предметних галузей знань, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напряму військового управління, отримання нових знань та/або здійснення інновацій;

здійснювати системний аналіз та оцінювання сучасного стану і тенденцій розвитку систем військового управління за видами збройних сил, інших військових формувань і правоохоронних органів, прогнозувати їх розвиток на основі результатів наукових досліджень та моделювання;

планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з військового управління за видами збройних сил, інших військових формувань і правоохоронних органів та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм професійної і академічної етики, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

2. Місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньо-науковою програмою

В структурно-логічний схемі ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти навчальна дисципліна “Теорія (основи) розвитку Збройних Сил України та їхніх спроможностей” входить до переліку вибіркових дисциплін, спрямованих поглибити професійні знання та набути додаткових спеціальних професійних

компетентностей.

Навчальна дисципліна викладається в 1-му, 2-му та 3-му семестрах 1-го курсу навчання третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та не залежить від інших навчальних дисциплін в структурно-логічній схемі ОНП. Основою вивчення навчальної дисципліни є базові знання які здобувачі набувають у навчальних закладах вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня.

Дана навчальна дисципліна формує навички у здобувачів аналізу, узагальнення, визначення проблемних питань та пошуку шляхів їх вирішення, формування практичних рекомендацій органам військового управління та військам (силам).

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Оборонне планування збройних сил.

Заняття 1. Система оборонного планування в Збройних Силах України.

Заняття 2. Основні характеристики збройних сил.

Тема 2. Зміст і значення методологічних основ розвитку збройних сил.

Заняття 1. Зміст методологічних основ будівництва збройних сил.

Заняття 2. Методи обґрунтування характеристик збройних сил.

Заняття 3. Призначення та зміст керівних документів, що регламентують розвиток Збройних Сил України.

Тема 3. Зміст і суть оборонного планування розвитку ЗС України.

Заняття 1. Розвиток системи оборонного планування в ЗС України.

Заняття 2. Проблемні питання впровадження оборонного планування в Збройних Силах України на принципах і правилах держав-членів НАТО.

Заняття 3. Проблеми методологічного, економічного, психологічного та військового характеру впровадження системи планування на основі принципів та правил держав-членів НАТО.

Заняття 4. Ризики виконання поставлених завдань: суть та управління ними.

Заняття 5. Визначення та зміст переліку завдань і заходів розвитку Збройних Сил України.

Тема 4. Метод планування розвитку Збройних Сил України на основі спроможностей.

Заняття 1. Теоретичні засади системи управління розвитком спроможностей Збройних Сил України.

Заняття 2. Практичний механізм управління розвитком спроможностей Збройних Сил України.

Тема 5. Система управління розвитком спроможностей.

Заняття 1. Теоретичні основи планування розвитку Збройних Сил України на основі спроможностей.

Заняття 2. Процес формування та оцінювання спроможностей Збройних Сил України.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для підготовки до лекційних, семінарських занять, самостійної роботи тощо використовується основні та допоміжні джерела. Література, яку треба використовувати для опанування дисципліни, опрацьовується самостійно із застосуванням інтернет-ресурсів, Google.

Основні джерела

Основи воєнно-теоретичних досліджень: нові реалії та технології: монографія в 4 т. Київ: ЦНДІ ЗС України, 2022. Т.2: Дослідження проблем будівництва Збройних Сил / [І.С. Романченко, М.М. Дєнєжкін, Ю.А. Гусак, С.В. Годзь, В.М. Можаровський, О.В. Дейнега, І.І. Шовкошитний, А.В. Тімофєєв, О.В. Передрій, О.Б. Завацький, І.М. Старинський] / за заг. ред. професора Романченка І.С. Київ: ЦНДІ ЗС України, 2022. – 332 с.

Теоретико-прикладні аспекти російсько-української війни: всеохоплююча оборона, розвиток та посилення спроможностей: монографія / колектив авторів; за заг. ред. М. В. Коваля -К.: НУОУ, 2025. - 212 с.

Політика забезпечення національної безпеки України в умовах позаблоковоеті: монографія / [В.Ю. Богданович, І.С. Романченко, І.Ю. Свида та ін.]. - К.: ЦНДІ ЗС України, 2013. - 277 с.

Основи державного управління забезпеченням обороноздатності України: теорія і практика: монографія / [В.Ю. Богданович, М.Ф. Єжеєв, І.Ю. Свида та ін.]. - Львів: ЛІСВ, 2008. - 300 с.

Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України : моногр. : у 7 т. - К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. Т. 4 : Воєнна безпека держави і шляхи її забезпечення / В.Ю.Богданович, І.Ю.Свида, Є.Д.Скулиш; за заг. ред. Є.Д.Скулиша. - К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. – 464 с.

Методологія комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для протидії сучасним загрозам воєнній безпеці України: монографія / В.10. Богданович, І.С. Романченко, І.Ю. Свида, А.М. Сиротенко. - Л: НАСВ, 2019. 268 с.

Допоміжні джерела

Дєнєжкін М. М., Середюк С. О., Гаврилюк. Н. А.Методичне та нормативно-правове забезпечення середньострокового оборонного планування розвитку Збройних Сил України на основі спроможностей/ Зб. Наук. Праць. ЦНДІ ЗС України. – К.:, 2020. - № 1 (92). – С. 41-51. Інв. № 46242

Дєнєжкін М. М., Гаврилюк Н. А. / Проблемні питання переходу до планування розвитку спроможностей військових формувань Збройних сил України та шляхи їх вирішення / Зб. Наук. Праць. ЦНДІ ЗС України. – К.:, 2020. - № 4 (95). – с. 25-35. Інв. № 46470.

Дєнєжкін М. М., Гаврилюк Н. А. Деякі проблемні питання методичного забезпечення довгострокового оборонного планування розвитку Збройних Сил України на основі принципів та правил країн-членів НАТО / Актуальні аспекти організації державних закупівель в інтересах національної безпеки України:

матеріали Міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 25 травня 2023 року) / ред. І. М. Ткач; Національний університет оборони України. Київ, 2023. С. 91. С. 9-16.

О. Рувін, М. Дєнєжкін, В. Колонюк, Н. Гаврилюк Проблемні питання методичного забезпечення оборонного планування розвитку збройних сил україни на основі принципів та правил країн-членів НАТО / Криміналістика і судоваекспертиза: наук- метод. зб. / Київський НДІ судовихекспертиз :редкол. О. Г. Рувін (голов. ред.), Н. В. Нестор (заст. глн. Ред) та ін. – Київ: ВидавництвоЛіра-К, 2023. – вип. 68. – 804 с. С. 698-714. ISSN2786-7080

Дєнєжкін М. М., Гаврилюк Н. А. Деякі проблемні питання методичного забезпечення довгострокового оборонного планування розвитку Збройних Сил України на основі принципів та правил країн-членів НАТО / Актуальні аспекти організації державних закупівель в інтересах національної безпеки України: матеріали Міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 25 травня 2023 року) / ред. І. М. Ткач; Національний університет оборони України. Київ, 2023. С. 91. С. 9-16.

NATO Warfighting Capstone Concept; 2021; Allied Command Transformation; Norfolk, Virginia, USA.

Integrated Operating Concept; 2021; United Kingdom Ministryof Defence.

“Where Goest Ukraine& NATO Strategy?” ExecutiveSummary, –Dr. Phillip A. Karber with support from LGen (Retd) T. Cadieu; 2022; The Potomac Foundation.

“ “A Practical Guide for Developingand Writing Military Concepts”, – John F. Schmitt; 2002; Working Paper #02-4; Defense Adaptive RedTeam; Virginia, USA.

The U.S. Army Training and Doctrine Command Concept Development Guide; 2011; Department of the Army Headquarters, United States Army Training and Doctrine Command; Fort Eustis, Virginia, USA; TRADOC Pamphlet 71-20-3.

The Army Capstone Concept. Operational Adaptability: Operating under Conditions of Uncertainty and Complexityinan Era of Persistent Conflict 2016-2028; 2009; Department of the Army, USA; TRADOC Pamphlet 525-3-0.

Joint Operating Environment 2035. TheJoint Forcein a Contested and Disordered World; 2016.

The Defense Equipment Plan; 2022; United Kingdom Ministry of Defense.

Future Operating Environment 2035. Strategic Trends Programme; 2014; United Kingdom Ministry of Defense.

The U.S. Armyin Multi-Domain Operations; 2018; TRADOC Pamphlet 525-3-1.

The United States Army Operating Concept 2016-2028; 2010; Department of the Army, USA; TRADOC Pamphlet 525-3-1.

Close Engagement. Land Powerinan Age of Uncertainity. Evolving Adaptive Dispersed Operations; 2019; Canadian Army Land Warfare Center; Kingstone, Ontario, Canada.

Pan-Domain Force Employment Concept. Prevailingin a DangerousWorld; 2023; Canadian Armed Forces.

Global Trends 2040. A More Contested World; 2021; USA National Intelligence Council.

Concept D`emploides Forces; 2020; CIA 01; D`etat-Majordes Armees, France.

Future Operating Environment post 2035 – Implications for Land Forces; 2019; Italian Army Headquarters, General Plans Department.

Future Joint Operating Concept 2030; 2011; Australian Government Department of Defense.

Future Land Operating Concept 2035. Integrated Land Missions; New Zealand Defense Force.

Інтернет-ресурси

Міністерство оборони України https://mod.gov.ua?utm_source=chatgpt.com Офіційний портал МО України. Містить документи оборонної політики, стратегічні напрями розвитку ЗСУ, нормативно-правову базу та матеріали щодо реформування сектору безпеки й оборони.

Генеральний штаб Збройних Сил України https://www.zsu.gov.ua?utm_source=chatgpt.com Офіційний ресурс Генерального штабу ЗСУ з матеріалами щодо структури, розвитку, управління та застосування військ.

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського https://nuou.org.ua?utm_source=chatgpt.com Провідний військовий заклад вищої освіти України, який здійснює наукові дослідження у сфері розвитку спроможностей та оборонного планування.

Науковий журнал «Наука і оборона» https://nio.nuou.org.ua?utm_source=chatgpt.com Спеціалізоване наукове видання з питань оборонного планування, розвитку спроможностей, військової безпеки та реформування ЗСУ.

Центр воєнно-стратегічних досліджень НУОУ https://znp-cvsd.nuou.org.ua?utm_source=chatgpt.com Науковий ресурс із публікаціями щодо воєнної стратегії, трансформації ЗС України та розвитку військової освіти.

Сили територіальної оборони ЗСУ https://tro.mil.gov.ua?utm_source=chatgpt.com Ресурс щодо розвитку територіальної оборони, підготовки особового складу та формування сучасних оборонних спроможностей.

Центральне управління розвитку матеріального забезпечення ЗСУ https://partner.mod.gov.ua/about-us?utm_source=chatgpt.com Матеріали щодо логістичного забезпечення, модернізації систем тилу та розвитку матеріальних спроможностей ЗС України.

NATO Allied Command Transformation https://www.act.nato.int?utm_source=chatgpt.com Офіційний ресурс НАТО з питань трансформації, capability-based planning та розвитку оборонних спроможностей держав-членів і партнерів.

NATO Standardization Office https://nso.nato.int?utm_source=chatgpt.com База стандартів та підходів НАТО щодо сумісності, розвитку спроможностей і оборонного планування.

RAND Corporation – National Security Research https://www.rand.org/topics/national-security.html?utm_source=chatgpt.com Аналітичні

матеріали з питань воєнного будівництва, стратегічного планування, управління ресурсами та розвитку збройних сил.

How to Avoid a Great-PowerWar" A Conversation With Mark Milley; Podcast; 2023; [Електронний ресурс]:https://www.foreignaffairs.com/podcasts/how-to-avoid-great-power-war-mark-milley.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

5.1. Обсяг дисципліни і розподіл у годинах за формами організації освітньо-наукового процесу та видами навчальних занять

Вид навчальних занять	Кількість *годин / кредитів*	Розподіл за формами здобуття освіти, *годин*			
		Денна форма		Заочна форма	
		Аудиторні заняття	Самостійна робота	Аудиторні заняття	Самостійна робота
Лекційні	38/1,3	12	26	12	26
Семінарські (практичні)	50/1,6	16	34	16	34
Залік	2/0,1	2	0	2	0
Разом	**90/3**	**30**	**60**	**30**	**60**

5.2. Змістовний план вивчення навчальної дисципліни

№ з/п	Види навчальних занять, індивідуальні завдання та їх номери, контрольні заходи	Всього годин	Денна		Заочна		Номери семестрів, назва змістовного модуля (розділу), тем занять, навчальні питання.
			Аудиторних годин	Самостійна робота	Аудиторних годин	Самостійна робота	
Модуль 1			**Семестр 1**				
Змістовний модуль 1. Методологічні основи розвитку Збройних Сил України							
Тема 1. Оборонне планування збройних сил							
1	Лекція 1/1	6	2	4	2	4	**Заняття 1.** Система оборонного планування в Збройних Силах України. Самостійна робота. Основні складові методології розвитку збройних сил.
2	Семінарське заняття 1/2	6	2	4	2	4	**Заняття 2.** Основні характеристики збройних сил Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Функціональні складові збройних сил (бойові формування, формування

							забезпечення та управління). Взаємодія складових збройних сил за функціональною ознакою під час виконання поставлених завдань.
Всього за тему		12	4	8	4	8	
Тема 2. Зміст і значення методологічних основ розвитку збройних сил							
3	Лекція 2/1	6	2	4	2	4	**Заняття 1.** Зміст методологічних основ будівництва збройних сил. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Методологічні основи, їх зміст та значення в дослідженні проблемних питань розвитку ЗС України. Проблемні питання розвитку ЗС України на сучасному етапі. З історії українського війська у 20-21 сторіччях. Керівні документи, що регламентують розвиток ЗС України.
4	Семінарське заняття 2/2	6	2	4	2	4	**Заняття 2.** Методи обґрунтування характеристик збройних сил. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Метод обґрунтування характеристик розвитку збройних сил на основі кількісно-якісного співвідношення сил і засобів. Метод обґрунтування характеристик розвитку збройних сил на основі співвідношення бойових потенціалів.
5	Практичне заняття 2/3	6	2	4	2	4	**Заняття 3.** Призначення та зміст керівних документів, що регламентують розвиток Збройних Сил України Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Стратегія воєнної безпеки України. Доктрина з оборонного планування у Збройних Силах України.
Всього за тему		18	6	12	6	12	
Модуль 2				**Семестр 2**			
Змістовний модуль 2. Планування розвитку Збройних Сил України.							
Тема 3. Зміст і суть оборонного планування розвитку ЗС України							
6	Лекція 3/1.	6	2	4	2	4	**Заняття 1.** Розвиток системи оборонного планування в ЗС України. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Призначення, склад та завдання оборонного планування в ЗС України. Впровадження системи оборонного планування в практику Збройних Сил України.
7	Лекція 3/2.	6	2	4	2	4	**Заняття 2.** Проблемні питання впровадження оборонного планування в Збройних Силах України на принципах і

							правилах держав-членів НАТО. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Основні принципи оборонного планування в державах-членах НАТО. Суть і зміст угоди щодо стандартів НАТО.
8	Семінарське заняття 3/3.	6	2	4	2	4	**Заняття 3.** Проблеми методологічного, економічного, психологічного та військового характеру впровадження системи планування на основі принципів та правил держав-членів НАТО. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Проблеми економічного характеру впровадження системи планування на основі принципів та правил держав-членів НАТО. Проблеми військового характеру впровадження системи планування на основі принципів та правил держав-членів НАТО.
9	Семінарське заняття 3/4.	6	2	4	2	4	**Заняття 4.** Ризики виконання поставлених завдань: суть та управління ними. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Дія ризиків на виконання поставлених завдань. Суть управління ризиками. Базова модель управління ризиками.
10	Практичне заняття 3/5	6	2	4	2	4	**Заняття 5.** Визначення та зміст переліку завдань і заходів розвитку Збройних Сил України Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Визначення нематеріальних заходів розвитку Збройних Сил України. Визначення матеріальних заходів розвитку Збройних Сил України.
Всього за тему		30	10	20	10	20	
Модуль 3			**Семестр 3**				
Змістовний модуль 3. Розвиток спроможностей Збройних Сил України.							
Тема 4. Метод планування розвитку Збройних Сил України на основі спроможностей							
11	Лекція 4/1.	7	2	5	2	5	**Заняття 1.** Теоретичні основи планування розвитку Збройних Сил України на основі спроможностей. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Еволюція оборонного планування у країнах НАТО. Нормативно-правові засади оборонного планування в Україні.

							Основні принципи capability-based planning. Місце спроможностей у системі стратегічного управління обороною.
12	Семінарське заняття 4/2.	7	2	5	2	5	**Заняття 2.** Процес формування та оцінювання спроможностей Збройних Сил України. Самостійна робота. Вибір теми. Методи оцінювання бойових спроможностей військ. Базові компоненти DOTMLPFI та її використання у ЗС України. Ресурсне забезпечення розвитку спроможностей. Аналіз сучасного досвіду держав-членів НАТО щодо оцінювання спроможностей.
Всього за тему		14	4	10	4	10	
Тема 5. Система управління розвитком спроможностей							
13	Лекція 5/1	7	2	5	2	5	**Заняття 1.** Теоретичні засади системи управління розвитком спроможностей Збройних Сил України. Самостійна робота. Доктринальна база основ управління розвитком спроможностей ЗС України.
14	Семінарське заняття 5/2.	7	2	5	2	5	**Заняття 2.** Практичний механізм управління розвитком спроможностей Збройних Сил України. Самостійна робота. Підготуйте повідомлення на одну з тем: Система моніторингу та оцінювання розвитку спроможностей. Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління. Перспективи автоматизації системи управління розвитком спроможностей.
Всього за тему		14	4	10	4	10	
Залік		2	2		2		
Разом		90	30	60	30	60	

5.3. Тематика індивідуальних завдань

1. Підготуйте повідомлення на одну з тем:
Еволюція оборонного планування у країнах НАТО.
Нормативно-правові засади оборонного планування в Україні.
Основні принципи capability-based planning.
Місце спроможностей у системі стратегічного управління обороною.
2. Напишіть коротку промову на одну із запропонованих тем:
Методи оцінювання бойових спроможностей військ.
Система DOTMLPFI та її застосування у ЗС України.

Ресурсне забезпечення розвитку спроможностей.

Аналіз сучасного досвіду держав-членів НАТО щодо оцінювання спроможностей.

Система моніторингу та оцінювання розвитку спроможностей.

Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління.

Роль ресурсного менеджменту у розвитку спроможностей ЗС України.

Перспективи автоматизації системи управління розвитком спроможностей.

Підготуйтеся до її виголошення.

Політика та контроль

6.1. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Здобувачам рекомендується дотримуватись правил відвідування занять, поведінки на них та підготовки до них.

6.2. Правила відвідування занять

Відвідування лекцій та семінарських занять, а також відсутність на них, не оцінюється. Однак, здобувачам рекомендується відвідувати заняття, оскільки на них викладається теоретичний матеріал та розвиваються навички, необхідні для підготовки доповідей на семінарські заняття. Система оцінювання орієнтована на отримання балів за активність, а також виконання завдань, які здатні розвинути практичні уміння та навички.

6.3 Правила поведінки на заняттях

Опрацьовуючи навчальний матеріал навчальної дисципліни “Теорія (основи) розвитку Збройних Сил України та їхніх спроможностей” здобувачі:

на лекціях:

уважно слухають лектора та за потреби записують важливу інформацію, задають лектору уточнюючі запитання для отримання додаткової детальної інформації. Під час лекції допускається діалог між здобувачем і викладачем у формі питань і відповідей;

на семінарських заняттях:

роблять доповіді, демонструють презентації, висловлять власну думку з семінарських питань, беруть участь у дискусіях з проблемних питань курсу, виконують модульні контрольні роботи (далі – МКР). Робота студента на семінарських заняттях передбачає виголошення усних доповідей з певних питань семінару, доповнення доповідачів, участь у дискусіях й інтерактивних формах організації навчального заняття, надання відповідей на запитання, які були поставлені викладачем або студентами, виконання МКР.

Під час семінарських занять:

здобувачу дозволяється користуватися власними письмовим нотатками й

конспектами. При цьому варто намагатися доповідати, доповнювати, висловлювати думку в усній формі, а не зачитувати текст з аркуша паперу;

викладач критично аналізує виголошені доповіді, коментує допущені помилки, відповідає на питання, пояснює складні або дискусійні питання, модерує дискусію під час обговорення семінарських питань.

Під час пошуку інформації в мережі Інтернет рекомендується дотримуватися базових правил інформаційної гігієни, використовувати надійні й перевірені джерела інформації та критично ставитися до сумнівних джерел інформації.

На лекціях та семінарських заняттях допускається використання ноутбуків, планшетів, телефонів для реалізації навчальних. цілей.

6.4. Політика крайніх термінів та перескладань

Опрацьовування пропущеного лекційного матеріалу відбувається шляхом посиленої підготовки до семінарських занять. Пропущені семінарські заняття можна відпрацювати на консультаціях шляхом відповідей на питання пропущених семінарів. Для перескладання пропущених модульних контрольних робіт або інших пропущених заходів здобувачу потрібно звернутися до викладача, який організує перескладання та відпрацювання у визначений ним термін.

Здобувач, який виконав відповідні пропущені контрольні заходи та відповів на питання викладача, отримуватиме відповідні бали до рейтингу, залежно від якості відповідей та виконання завдання.

6.5. Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у Кодексі академічної доброчесності Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України. Детальніше: https://crsi.mil.gov.ua.

7. Форми поточного і підсумкового контролю та засоби діагностики результатів навчання

Форми поточного контролю: семінарські заняття.

Форми підсумкового контролю: залік.

Результати вивчення навчальної дисципліни оцінюються за допомогою модульної контрольної роботи, яка складається з двох питань та одного завдання, наприклад:

1. Базові компоненти DOTMLPFI та її використання у ЗС України.
2. Методи обґрунтування характеристик збройних сил.
3. Система моніторингу та оцінювання розвитку спроможностей.

8. Критерії оцінювання результатів навчання

8.1. Шкала та критерії оцінювання знань.

Рівень навчальних досягнень	100 бальна шкала	Критерії оцінювання досягнень	
		Теоретична підготовка	Практична підготовка
Відмінний	90 – 100	вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших здобувачів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань	може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань
Дуже добре	80 – 89	вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практик	за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання
Добре	65 – 79	володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу	має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Задовільно	50 – 64	має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допущено суттєві помилки	планує та виконує частину завдання за допомогою викладач
Незадовільно	1 – 49	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота ад'юнкта, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота ад'юнкта, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота ад'юнкта, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота ад'юнкта, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота ад'юнкта, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота ад'юнкта, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота ад'юнкта, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, наводить приклади, використовує обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота ад'юнкта, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних питань, наводить приклади, використовує обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
3 бали	Оцінюється робота ад'юнкта, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, припускається суттєвих неточностей та помилок.
2 бали	Оцінюється робота ад'юнкта, який достатньо не володіє темою, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання теми, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота ад'юнкта, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, припускається суттєвих помилок, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота ад'юнкта, який не володіє темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи. Модульна контрольна робота оцінюється в межах від "0" до "30" балів за такими критеріями:

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів (28-30 балів)	Оцінюється робота ад'юнкта, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, наводить приклади, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали (21-27 балів)	Оцінюється робота ад'юнкта, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних питань, наводить приклади, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали (16-20 балів)	Оцінюється робота ад'юнкта, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, припускається суттєвих неточностей та помилок.
2 бали (0-15 балів)	Оцінюється робота ад'юнкта, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання тем, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Вивчення навчальної дисципліни завершується заліком, який виставляється на основі всіх виконаних здобувачем видів робіт, зазначених у Силабусі навчальної дисципліни.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Наукові працівники можуть вносити уточнення до змістовних модулів, рейтингової системи оцінювання та завдань до МКР та експрес-контролів відповідно до обраної здобувачами форми навчання та власних методичних напрацювань.

Силабус навчальної дисципліни:

Розроблено: Провідним науковим співробітником 13 науково-дослідного відділу 1 науково-дослідного управління, *доктором військових наук, професором* ***Миколою Миколайовичем Дєнєжкіним***.

Схвалено: Секція №1 наукової ради 1 управління Інституту (Протокол № 8 від 29 лютого 2026 р.)